

En parapsykolog ser tillbaka

Jesper Jerkert har intervjuat Joakim Westerlund, universitetslektor i psykologi vid Stockholms universitet. Westerlund har nyligen valts in i VoF:s styrelse. Han har forskningserfarenhet inom parapsykologi, men håller nu på att lämna fältet.

In i parapsykologin

Berätta om hur du kom in i parapsykologin.

Studenter i en metodkurs skulle lägga upp ett experiment, samla in och analysera data. Det var Janne Dalkvist som höll i kursen – universitetslektor i psykologi liksom jag, numera dock pensionerad. Några studenter var intresserade av telepati. De gjorde en undersökning där de visade diabilder för en grupp sändare, en bild i taget, 20 sekunder per bild, positiva och negativa bilder. Samtidigt satt i ett annat rum, en bit därifrån, ett antal försökspersoner och skulle gissa om bilden som för ögonblicket visades för sändarna var positiv eller negativ. Alla personer skulle också svara på frågan ”Tror du på telepati?”, där man fick välja mellan ”Ja”, ”Nej”, och ”Vet inte”. Det visade sig att de personer som svarat ”Ja” hade sämre resultat än slumpen, vilket gick stick i stäv mot vad studenterna hade förväntat sig.

Terminen därpå hade Janne en annan grupp studenter, där några av en tillfällighet också var intresserade av telepati. Janne föreslog att de skulle göra precis samma undersökning som den första gruppen gjort, och det visade sig då att de fick ungefär samma resultat. Det var då jag kom in i bilden. Jag stötte på Janne Dalkvist i korridoren, och han visade mig figurer över resultaten, med konfidensintervall som visade att det var signifikant till och med. De som trodde på telepati var signifikant sämre än slumpen, de som inte trodde på telepati var också sämre än slumpen, medan de som sade ”Vet inte” verkade vara bättre än slumpen. Jag hade inte haft en tanke på att telepati skulle kunna finnas, men jag undrade ändå hur sjutton dessa resultat kunde uppkomma.

Till historien hör också att jag vid denna tid höll på med min doktorsavhandling, som handlade om högst konventionell psykologi: olika slags tankefel (s.k. kognitiva biases) när folk bedömer sannolikheter. Jag hade gjort undersökningar som kombinerade tidigare, klassiska studier, men jag fick inga signifikanta resultat, trots att jag till punkt och pricka följde recepten för hur man borde göra. Då blev det extra dramatiskt att se Janne Dalkvist stå och hålla upp signifikanta resultat inom något så absurt som telepati.

Så vad gjorde du?

Jag och Janne Dalkvist gjorde två stora datainsamlingar med något års mellanrum. Jag agerade försöksledare. Vi försökte replikera experimenten, men vi förbättrade dem också så att det blev svårare att tänka sig att positiva resultat skulle kunna uppstå pga något annat än psi, exempelvis genom att göra experimentet mera dubbelblint. Vi fick i stort sett tillbaka ursprungsresultatet, men det var inte riktigt signifikant, det vill säga det var inte helt osannolikt att resultatet uppkommit av en slump.

Allteftersom datafilen växte kunde varken jag eller Janne låta bli att leka med filen och titta på andra saker som kanske kunde vara intressanta. Vi tittade t.ex. på de olika bilderna, och det visade sig att den första bilden i varje serie utmärkte sig: det var klart bättre träffsäkerhet på den första bilden jämfört med senare bilder. Jag fick

en idé om att en känd kognitiv bias skulle kunna vara inblandad i detta. När folk ska härma slumpen och låtsas singla slant i huvudet så vet man att de vill växla mellan krona och klave mycket oftare än vad slumpen egentligen gör. Jag tänkte mig ett scenario där mottagaren har gissat på negativ bild tre gånger i rad, och känner en svag telepatisk signal att även nästa bild är negativ, men ändå säger positiv för att undvika att gissa på samma sak alltför många gånger i rad. Om det har fungerat så, borde det finnas ett samband mellan hur ofta man har växlat gissningar och hur bra det går. Ju mer man växlar gissningar, desto sämre borde det gå. Och vi fick mycket riktigt en sådan signifikans! Och vi hittade det ena signifikanta resultatet efter det andra, resultat som verkade meningsfulla på samma sätt som sambandet mellan hur ofta man växlade gissning och hur bra det gick.

Naturligtvis gjorde jag också massor av beräkningar som *inte* blev signifikanta, men som jag glömde bort i samma ögonblick som jag såg att de inte gav något. Och jag minns inte heller om jag när jag fann till synes meningsfulla samband verkligen hade tänkt på sambandet innan jag gjorde beräkningarna, eller om jag gjorde beräkningarna först, fann signifikansen och sedan kom på en förklaring till varför det var rimligt. Det hela var väldigt rörigt. Vi fiskade så mycket det bara gick i den här databasen.

I den här vevan, när jag höll på med de här datafiskerierna och hittade det ena signifikanta resultatet efter det andra, så spelade jag några gånger på Lotto, och vann 63000 kronor. Och ungefär samtidigt såg jag ett videoband som Kathy Dalton hade satt samman med sammanträffanden från ganzfeldexperiment. Ganzfeld är en metodik inom telepatiforskning, där vissa personer (sändare) försöker överföra information till andra personer (mottagare) som befinner sig i ett annat rum. Mottagarna är syn- och hörselmässigt avskärmade, vilket försätter dem i ett bekvämt, avslappnat tillstånd. Videobandet visade filmklipp som visats för sändaren i ganzfeldexperimenten och samtidigt kunde man höra vad mottagaren sa. Ett filmklipp som gjorde särskilt stort intryck på mig visade en man som sprang genom en skog. Samtidigt kunde man höra mottagaren säga: ”Träd. Folk springer. Flyr”. Plötsligt faller mannen ner i en djup gyttjepöl och samtidigt kunde man höra mottagaren säga: ”Faller. Gyttja.” Därefter zoomar kameran in på mannens ansikte och mottagaren säger: ”Blont hår, 70-talsfrisyr. Lockig. Vitt ansikte” – vilket var precis vad som visades på filmen. Nästa sak som hände på filmen var att mannen i gyttjepölen inte längre orkade hålla huvudet ovanför ytan och i precis samma ögonblick som hans ansikte förvinner ner i gyttjan så hör man mottagaren säga: ”Död man i vattnet”. Det var riktigt dramatiskt och jag var väldigt imponerad. Långt senare lyckades jag visa att sådana här otroliga sammanträffanden faktiskt kan inträffa av en slump (se *Folkvett* nr 4, 2007, s. 46–53). Men alla de här sakerna vid ungefär samma tidpunkt – bandet med ganzfeldsammanträffanden, resultatet som jag och Janne fiskat fram, Lotto-vinsten – fick nog min världsbild att gunga till lite grann.

Ni borde väl ha varit medvetna om att det här datafisket inte var metodologiskt okej?

Absolut, vi visste att det inte var helt okej, men jag tror ändå inte att jag eller Janne på den här tiden riktigt förstod hur otroligt mycket svagare sådana resultat är, jämfört med resultat som man på förhand har bestämt sig för att kontrollera. Jag hade åtminstone känslomässigt inte klart för mig att det är en jätteskillnad.

Till slut kände vi att vi måste sätta stopp. Hade vi kanske fått våra resultat enbart för att vi fiskat så mycket? Dessutom fanns det vissa småfel i undersökningarna,

de var inte helt perfekta, utan man kunde tänka sig små, små möjligheter för information att färdas på naturlig väg mellan sändare och mottagare. Så vi ställde upp åtta förutsägelser över vilka resultat vi förväntade oss att få och gjorde en stor datainsamling med över 600 försökspersoner, dubbelt så många som det tidigare sammanlagda materialet. Vi tänkte att vi skulle samla in ordentligt med data så att vi inte skulle hamna i en situation där vi fick negativa resultat men kunde misstänka att det berodde på att vi hade för lite data. Det var otroligt spännande att sedan sitta framför statistikprogrammet med alla data inmatade och se vilka resultat vi skulle få.

Och hur gick det?

På kvällen samma dag som vi skulle få ut alla resultat skulle vi hålla föredrag i VoF:s regi i Stockholm (den 3 juni 1999). Det visade sig att inte en enda av våra förutsägelser hade slagit in. Alla resultat var så nära slumpen som man kunde föreställa sig.

Jag var på det där föredraget. Jag har för mig att du verkade besviken. Minns jag fel?

Jag var nog lite besviken, men samtidigt var jag rätt glad att vi fått ett så tydligt nollresultat. Det värsta som hade kunnat hända var att bara någon enstaka av förutsägelserna blev statistiskt signifikant, eller på gränsen till signifikant. Jag ville verkligen veta hur det låg till, och då tycker jag att våra resultat gav tydligt besked. Så jag var nog samtidigt lättad över att resultaten inte var otydliga.

När började du och Jan Dalkvist bli insatta i den parapsykologiska litteraturen?

Det kom efterhand. Vi fick tidigt kontakt med den Sällskapet för Parapsykologisk Forskning (SPF), och vi träffade Adrian Parker, psykologiforskare i Göteborg med stor erfarenhet av parapsykologi. Det var förresten han som gav oss Kathy Dalton-bandet. Och 1997 var vi på en stor konferens i Brighton anordnad av Parapsychological Association (PA). Den konferensen gjorde ett djupt intryck på mig. Mina tidigare föreställningar om parapsykologer fick sig en törn. Till att börja med leddes konferensen av Richard Wiseman, som är känd skeptiker. Och Susan Blackmore höll några väldigt bra föredrag, mycket entusiasmerande och roliga att höra på. Även Caroline Watt gjorde intryck och verkade vara väldigt skärpt. Så visst fanns det skeptiker där, och så fanns det andra som trodde mer på fenomenen men som ändå var trovärdiga och verkade vara goda forskare. Bob Morris, professor i parapsykologi i Edinburgh, verkade hur vettig som helst.

Men bland dessa trevliga och vettiga forskare fanns också relikter från spiritismens dagar, landsbygdspräster som kunde tala i tungor och lät skriva ner vad som kommit ur det, folk som lyssnade på bruset mellan radiokanalerna för att höra meddelanden från de avlidna, och liknande. Det var en fascinerande blandning av människor på konferensen.

Mer parapsykologisk forskning

Ni var klara med er stora replikationsstudie inom telepati 1999. Vilken slags parapsykologisk forskning har du ägnat dig åt sedan dess?

Under senare år har det handlat mest om sådant som ser paranormalt ut, men som inte är det; att finna naturliga förklaringar. Undersökningen som du har refererat i *Folkvett* (nr 4, 2007, s. 46–53) började som en parapsykologisk studie, men gled sedan över i

att ta reda på hur märkliga sammanträffanden i vardagen uppstår. Det verkar finnas psykologiska förklaringar, och dem vill jag förstå.

Innan dess sysslade vi en del med stjärntid också, det var ett spännande projekt. Det låter nog otroligt flummigt, för det var inte bara parapsykologi inblandat, utan även kopplingar till astrologi. Utgångspunkten var studier av James Spottiswoode, en engelsman som lever i Los Angeles – för övrigt bror till filmregissören Roger Spottiswoode – som vi träffade på konferensen 1997 och som var en trevlig och begåvad man utan märkbara spiritistiska böjelser. Han hade tittat på en stor datamängd från ganzfeldexperiment och från *remote viewing*-experiment (där en person ska beskriva en annan plats utan att ha någon normal möjlighet att känna till något om platsen). Sedan tidigare har det funnits spekulationer att utfallet i sådana experiment kan påverkas av variationer i det jordmagnetiska fältet. Och de variationerna verkar i sin tur påverkas av solvinden. Spottiswoode kollade om detta skulle kunna kopplas till s.k. stjärntid.

Vad är stjärntid?

Stjärntiden bestäms av jordens vridning i förhållande till stjärnorna. Ett stjärntidsdygn är 23 timmar 56 minuter och 4 sekunder. Efter den tiden befinner sig stjärnorna i exakt samma riktningar igen. Att vi tycker att ett dygn är 24 timmar beror på att då befinner sig solen i samma riktning igen. Att det krävs fyra minuter extra beror på att jorden har flyttat på sig i sin bana runt solen jämfört med ett dygn tidigare. Så stjärntidsdygnet förskjuts långsamt i förhållande till våra vanliga soldygn, och på ett år går det 365 soldygn men 366 stjärntidsdygn. Stjärntiden kan användas som positionsangivelse i astronomiska sammanhang.

Vad fann Spottiswoode?

Spottiswoode hävdade att det fanns en korrelation mellan hur bra det gick i ganzfeld- och remote viewing-experiment och vilken stjärntid det var vid försöken. Han fann att det gick som bäst ungefär kl. 13 stjärntid och som sämst kl. 18 stjärntid. Men hans artikel accepterades inte av den tidskrift som han skickat artikeln till, utan tidskriften ville se en replikering av hans fynd – det kunde ju vara en del fiske bakom fyndet. Då samlade han in ytterligare en stor datamängd och fick i stort sett samma resultat. Om man tittar på kurvorna så ser det väldigt imponerande ut, men rent signifikansmässigt är det inte lika imponerande, p -värdet var ungefär 0,002. (p -värdet är den statistiska sannolikheten att resultatet uppkommit av en slump.)

Hur ska man tolka det?

Klockan 18 stjärntid är den tid då Vintergatan står som högst på stjärnhimlen. Så med lite fantasi kan man tänka sig att något slags störning från alla dessa stjärnor är som störst just då. Klockan 13 stjärntid är däremot den tidpunkt då Vintergatan står som lägst på himlen. Ingen fysiker skulle vilja föreslå någon störning som skulle kunna ha så stora effekter som Spottiswoode fann, så det verkar en smula absurt, men rent empiriskt finner man i alla fall dessa samband. Janne och jag tyckte detta var jätteintressant. Kanske kunde man i slutändan finna något slags förklaring till varför en del parapsykologiska experiment givit positiva resultat?

Så vi satte igång och forskade på detta. Bland annat kom vi över en databas med flera miljoner trafikolyckor i Sverige, som vi försökte relatera till stjärntiden. Vi tänkte att om det finns paranormala fenomen så borde de uppträda även i vardagen och kunna användas av folk, kanske omedvetet, till exempel för att undvika trafik-

olyckor. Då borde det vara färre trafikolyckor vid den stjärntid då parapsykologiska undersökningar givit som mest positiva resultat enligt Spottiswoodes undersökning.

Vi såg direkt att det fanns en mycket stark korrelation mellan stjärntid och antalet trafikolyckor, även om det vi fann inte exakt sammanföll med vad Spottiswoode hade funnit. Men så småningom fann vi förklaringen till den korrelation vi funnit. Det är nämligen så att ungefär hälften av alla trafikolyckor i Sverige involverar vilda djur. Sådana olyckor, med rådjur och älgar, sker framför allt i gryningen och skymningen. Och grovt sett sammanfallet gryningen under första halvåret med klockan 12 eller 13 stjärntid, medan skymningen motsvarar samma stjärntid under andra halvåret. Det var därför vi fann en så stark korrelation. Längre än så kom vi inte med vår stjärntidsforskning. Vi fann en naturlig förklaring när det gällde trafikolyckorna, men korrelationerna mellan stjärntid och framgångsrika parapsykologiska experiment är fortfarande oförklarade.

Det parapsykologiska forskarsamfundet

Låt oss återvända till den här blandningen av människor på den parapsykologiska konferensen 1997. Du kallade blandningen "fascinerande". Var den bara fascinerande, eller är det också dåligt för parapsykologin att dess anhängare är en så blandad skara?

Vi tyckte nog redan då att vissa av parapsykologins mest hängivna supportrar är ungefär för den seriösa parapsykologin vad vissa av de mest hängivna fotbolls-supportrarna är för sina klubbar.

Man fick uppleva många psykologiska kontrasteffekter. Jag trodde väl först att parapsykologer skulle vara ungefär som spiritister från 1800-talet. När jag sen upptäckte att de inte alls var sådana, blev det en kontrasteffekt, och jag tyckte att många verkade vara jättevettiga. Men då bedömde jag dem nog som mer vettiga än vad somliga av dem var.

Ju längre tiden har gått, desto jobbigare har det blivit när jag har sett att personer som visserligen gör bra undersökningar ändå drivs av en personlig tro. Jag har blivit lite besviken på sånt.

Dessutom finns det parapsykologer som gör dåliga undersökningar, eller hur?

Ja, tre personer som jag brukar ta upp som exempel på riktigt dåliga parapsykologer, personer som jag närmast känner mig lurad av, är Dean Radin, Rupert Sheldrake och Roger Nelson. Tyvärr är det samtidigt dessa tre personer som syns och hörs mest utåt. Jag tycker att de gör parapsykologin en stor otjänst.

Dean Radin är väldigt smart, kreativ och karismatisk. Han sprutar ur sig intressanta idéer. Men han har verkligen en agenda, han tror på detta och vill övertyga folk om att fenomenen finns, och han tar till små fula knep i den kampen. Han överdriver vad olika studier har sagt, till exempel. Jag minns när jag läste hans bok *The Conscious Universe* att jag nyligen hade läst en studie som just inte sade någonting, men ändå tog Radin upp den och ville framhäva den som viktig. Jag minns också att han tog bort en studie ur en metaanalys med en väldigt krystad motivering. Han verkar hålla på med lite småfusk. Jag har skäl att tro att han faktiskt sysslar med 20–30 studier samtidigt men att han inte nämner dem om de inte ger positiva resultat. Jag blir väldigt irriterad på att Radin håller på och småfuskar på det där sättet, att han inte sä-

ger hela sanningen. I kombination med hans vältalighet och pedagogiska förmåga blir det extra skrämmande.

Rupert Sheldrake besitter också en otrolig vältalighet. Det är en njutning att höra hans oxfordengelska, ren och klar, som får allt han säger att verka självklart. Men så har han den här attityden att det är bättre att göra något än att göra det bra. Han uppmanar lärare att testa sina skolelever med väldigt bristfälliga skydd mot fel, och sen tycker han att positiva resultat från sådana försök är märkvärdiga.

Vem är den tredje personen, Roger Nelson?

Roger Nelson är knuten till PEAR, som jag redan när jag började ge mig in i parapsykologin fick höra var lite illa ansedda bland parapsykologer. PEAR står för *Princeton Engineering Anomalies Research*, ett labb som fanns 1979–2007 och som främst varit inriktat på studier om paranormal påverkan på slumptalsgeneratorer. När Janne, jag och Göran Brusewitz (ordförande i SPF) var på en parapsykologisk konferens på Stanford-universitetet passade vi på att besöka PEAR-labbet i Princeton. Vi fick se deras spännande apparater och blev bjudna på lunch av Brenda Dunne, en av PEAR-forskarna. Roger Nelson var också med. På vägen till lunchen pratade Dunne om någon skeptiker som de hade varit så trevliga mot och till och med bjudit på lunch, och ändå hade han skrivit illa om dem senare... Som om det var någon vink till oss att vi inte fick vara otrevliga nu när vi fick lunch. Det kändes lite olustigt.

Sen under lunchen så tog jag upp invändningar mot en studie som Roger Nelson hade gjort. Den handlade om att det var så bra väder jämt på examensdagen i Princeton. Det fanns en allmän uppfattning om att det alltid var bra väder på examensdagen, och när man kollade upp det så visade det sig vara riktigt: det var statistiskt signifikant bra väder på de dagarna. Men det är förstås en *post hoc*-undersökning så att det skriker om det, alltså en undersökning som gjorts i efterhand. En *post hoc*-undersökning har inte alls samma tyngd som att undersöka en i förväg uppställd förutsägelse. Och det tog jag upp: är det inte *post hoc*? Från att ha varit jättesnälla och trevliga så blev de skitförbannade, trots att jag hade framfört min invändning väldigt försiktigt.

Och Roger Nelson är känd för att på en massa ställen över hela jorden ha placerat ut stora äggliknande konstruktioner som innehåller slumptalsgeneratorer, som PEAR-folket påstår betar sig annorlunda när stora händelser inträffar som gör att många människor samtidigt tänker på samma sak, t.ex. flodvågskatastrofen kring Indiska oceanen härom året. Hela den verksamheten är *post hoc*. Så fort något händer så letar de i efterhand efter tecken i datamängden. Där har förresten Ed May och James Spottiswoode skrivit artiklar som visar hur tokigt upplägget är. Ed May är en märklig person, men han har faktiskt skrivit bra skeptiska saker också.

Måste man ta ställning oftare till vilka personer man ska lita på inom parapsykologin än inom den vanliga psykologin?

Det är gradskillnader, och det finns skillnader inom den vanliga psykologin också, beroende på vilket delområde vi talar om. Inom vissa områden är det svårare att replikera andras resultat, därför att effekterna är små och flyktiga. Inom andra områden är effekterna mer stabila. Men du är inne på rätt spår. Man måste nog oftare fundera över personfrågor inom parapsykologin än inom andra fält.

Det är lite intressant. Jag brukar själv predika att god vetenskap ska vara oberoende av enskilda personer, att man ska bedöma sakargument och inte använda *ad*

hominem-argument. Men samtidigt märker jag att jag själv tänker mycket kring personfrågor inom parapsykologin: vem har gjort den här undersökningen, och kan man lita på honom eller henne?

Med ”lita på” menar jag inte i första hand att forskaren är hederlig. Man kan vara nog så hederlig men ändå alldeles för slarvig eller alldeles för okunnig om vilka detaljer i ett experiment som är nödvändiga att fixa till för att man ska lita på resultaten. Det kan också vara så att en forskare inte direkt är ohederlig, men kanske lurar sig själv att tro att en viss uppgift inte behöver nämnas i en rapport. Sådana personlighetsdrag tar tid att upptäcka hos andra och är så gott som omöjliga att enbart läsa sig till.

En siffra man ofta får se är att 49% av parapsykologerna i en enkät uppgav att de inte har spiritistiska/religiösa bevekelsegrunder för sitt parapsykologiska intresse, medan 36% har det [1]. I din och Jan Dalkvists artikel i Folkvett (nr 3, 2003, s. 5–41) skriver ni att detta stämmer med ert intryck att de flesta parapsykologer är vetenskapligt eller filosofiskt motiverade snarare än religiöst. Själv skulle jag nog ha använt siffrorna på motsatt vis: hela 36% medger öppet att de är religiöst motiverade i sin parapsykologiska forskning.

Jag blir förvånad när jag hör siffrorna nu. Min känsla när jag träffar parapsykologer är att många är spiritistiskt motiverade. Så är det ju definitivt bland vanligt folk som intresserar sig för parapsykologi, sen blir det kanske mindre och mindre andelar ju närmare forskningens kärna man kommer.

Tror du att man kan ägna sig åt parapsykologi under, säg, 20 år eller mer, utan att faktiskt ha bestämt sig för om man tror på fenomenen eller ej? Är det psykologiskt möjligt? Är det inte sannolikt att de personer som ägnar sig åt parapsykologi decennium efter decennium faktiskt tror på fenomenen, även om de inte säger det offentligt?

Jo, så är det nog. Vissa parapsykologer har jag också hört uttala sig om detta. Ed May hade vi i Stockholm på en minikonferens för några år sen, och då fick han frågan vilken hans subjektiva sannolikhet var för psis existens. ”Unity!” svarade May, så där fanns inte skuggan av tvivel. Richard Wiseman, känd som skeptiker, var också med på konferensen och påstod då att hans subjektiva sannolikhet är 30%, men jag tror att han överdrev åt andra hållet för att det ska se ut som att han har ett ”öppet sinne”.

Apropå öppet sinne: det är inte bra med ett alltför öppet sinne, för då trillar allting ut!

Psi och hur man finner det

”Psi” brukar man ju använda som samlingsnamn på alla möjliga paranormala fenomen, men jag vet att du håller telepati för mycket mer sannolikt än t.ex. reinkarnation. Varför?

För alla människor finns det en gräns för när något blir löjeväckande. Tanken att man skulle ha en immateriell själ som skulle kunna tänka, se, höra, känna, ha alla ens gamla minnen men ändå vara helt fri från hjärnan, den tanken är ytterligt absurd för mig. Jag kan inte ta undersökningar som visar att man har en själ frikopplad från hjärnan på allvar. Där går min löjlighetsgräns.

Vad säger du till dem som anser att löjlighetsgränsen är passerad redan med telepati?

Det tycker jag är helt fel. För mig skulle telepati kunna handla om någon väldigt enkel och naturlig process. Till exempel kunde man tänka sig att vi har något slags elektriskt sinne, precis som fiskar har, med vars hjälp man omedvetet skulle kunna få ledtrådar om en person i rummet intill har ett hjärta som slår väldigt snabbt eller väldigt långsamt. Något i den stilen, alltså något som inte är speciellt märkvärdigt. Eller kanske något som liknar feromoner, något luktsinne som är mycket känsligare än man hittills känt till.

Okej, men då blir min följdfråga: varför har inte parapsykologer testat sådana hypoteser mer specifikt? Om telepati fungerar och t.ex. har en elektromagnetisk förklaring, så borde det inte vara så svårt att ta reda på. Varför har det ännu inte skett? Jag har tvärtom fått intryck av att många parapsykologer haft bestämda uppfattningar om att elektromagnetiska förklaringar inte kan stämma, men utan att de nödvändigtvis kontrollerat saken särskilt noga.

Ja, vid många experiment i Freiburg har man till exempel isolerat mottagarna elektromagnetiskt. Dels kan man göra det för att minska möjligheterna till fusk, men dels verkar man också ha bestämt sig för att en psi-signal inte kan vara elektromagnetisk.

Det finns massor av sådana där märkliga bestämda uppfattningar hos parapsykologer, och man undrar varifrån de kommer. Till exempel det här att alla paranormala fenomen skulle vara en och samma sak, och att man därför inte bör skilja dem åt. Eller att paranormala fenomen är oberoende av tid och rum.

Eller att parapsykologi skulle ha väldigt viktiga saker att säga om medvetandet; att medvetandet kan frikopplas från kroppen och liknande idéer. Ett av de mest flagranta exemplen på en koppling mellan parapsykologi och medvetande görs i Dean Radins bok *The Conscious Universe*. Redan i bokens titel förutsätter Radin att de parapsykologiska experiment han ska referera handlar om medvetandet på något fundamentalt sätt. Ändå ägnar han massor av sidor i boken åt att visa vilka bra resultat man kan få i experiment om man *inte* tar hänsyn till medvetandet, t.ex. om man mäter fysiologiska responser istället för medvetna responser. Att han kallar boken för *The Conscious Universe* är helt obegripligt.

Även om telepati skulle fungera på det klassiska sättet, att man kan ”läsa andras tankar” i någon mening, så behöver det inte säga något särskilt om medvetandet. Om man kan läsa andras tankar så kanske vi har ett ”sjätte sinne”, men det behöver inte säga mer om medvetandet än våra fem kända sinnen gör.

Tyder inte sådana omotiverade idéers spridning på att det är något konstigt med det parapsykologiska samfundet?

Jo.

Har parapsykologer för lite kontakt med annan vetenskap, kanske?

Nja, inte alla. Det finns en hel del yngre parapsykologer som har goda kunskaper om ”vanlig” psykologi, och som anammar nya idéer därifrån och tar in dem i parapsykologin. Så jag tycker inte att kontakten med andra vetenskaper är så eftersatt.

Parapsykologer har föreslagit massor av kopplingar mellan psi-förmåga och vanliga psykologiska eller fysiologiska variabler. Hur kommer det sig att man aldrig fastslår

sådana kopplingar ordentligt? Vill man inte testa om kopplingarna håller ordentligt för att man då riskerar att krossa hypoteser som är kära för många parapsykologer?

Nja, det är inte sant att man inte testat dem. Det finns många undersökningar om samband mellan psi och extroversion/introversion, eller mellan psi och försökspersoner som är släkt. Det mest kända försöket till koppling är mellan psi och ”sheep/goat” (får/get). Det syftar på en gammal idé inom parapsykologin att försökspersoner som tror på paranormala fenomen (får) skulle prestera bättre resultat än skeptiska personer (getter). Men det är svårt att få tydliga resultat.

Finns det någon sådan koppling som kan betraktas som fastslagen?

Nej, det kan man inte säga. Men även om det hade funnits en koppling så behöver inte det stödja en paranormal hypotes. Om det t.ex. visar sig att försöksledare med vissa egenskaper oftare får positiva resultat, så kanske det beror på att försöksledare med just de egenskaperna också är slarvigare, och att de positiva resultaten uppkommit genom slarv. Eller att de är mer fuskbenägna, och så vidare.

Proportionerna mellan fallstudier och statistiska studier har förändrats under parapsykologins historia. När parapsykologin var ung, för sisådär 100 år sedan, var det vanligt att man undersökte enstaka personer som påstods ha paranormala förmågor. Under senare decennier har ett statistiskt tillvägagångssätt dominerat. Man testar då i regel stora grupper av personer och räknar på om det totala resultatet avviker från slumpen. Borde man inte göra båda typerna av undersökningar även idag? Om man övertygat sig om att telepati finns genom statistiska undersökningar så borde man väl försöka hitta någon eller några enstaka personer som kunde demonstrera förmågan?

Den där frågan får jag jämt. Och jo, jag håller med. Det är konstigt att det inte görs tillräckligt många undersökningar av enstaka personer som sägs ha paranormala förmågor. Ed May, som vi har haft en del kontakt med, påstår att han har hittat sådana personer. En person som brukar nämnas är Joseph McMoneagle. Denne McMoneagle har för övrigt blivit testad i detta rum där vi nu sitter, av Göran Brusewitz, men fick inga som helst positiva resultat.

Varför har man sökt så pass lite efter enstaka personer med paranormala förmågor?

Det är ett mysterium. Jag har inget bra svar på det.

Intervjun fortsätter i nästa nummer av Folkvett.

Not

1. C. T. Tart, ”Spiritual motivations of parapsychologists? Empirical data”, *Journal of Parapsychology* 67, 2003, s. 181–184.

Denna text har publicerats i *Folkvett* nr 3, 2008, s. 14–35. Sidnumreringen i detta pdf-dokument överensstämmer alltså inte med den tryckta versionen.